MEHMET İHSAN (SUNGU)

Mehmet İhsan (SUNGU)
(1883-1946)

Bahri ATA[*]
Murad Ali CEHRİ[**]

[*] Prof. Dr., Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.
[**] Uzman Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı.

MEHMET İHSAN (SUNGU)

ÖZ GEÇMİŞİ

Mehmet İhsan Bey, 1883 yılında Trablusşam'da doğdu. Babası, eski yargıçlardan ve Bağdat İstinaf Mahkemesi Ceza Dairesi Başkanlığından emekliye ayrılmış Hüseyin Yahya Bey'dir. Annesi Hatice Hanım'dır. 27 Kasım1898'de Diyarbakır Mülkiye İdadisinden aliyyülâlâ (pekiyi) derecede diploma aldı. 14 Ekim 1901'de Mercan Mülkiye İdadisini de aliyyülâlâ derecesiyle bitirdi. Mekteb-i Mülkiye imtihanını kazanarak okula girdi. 1904 yılında okuldan birincilikle mezun oldu. Sınıfının birincisi olması nedeniyle konuşma kendisine yaptırıldı ve o da Namık Kemal-vâri bir nutuk okudu.

24 Aralık 1904 ile 28 Eylül 1907 arasında Teçhizat-ı Askeriye Evrak Müdür muavinliğinde bulundu. İhsan Bey, Köse Raif Paşa'nın güvenini ve takdirini kazanmıştır. 29 Eylül 1907'de 200 kuruş maaşla Washington Büyükelçiliği 3. sekreterliğine tayin olundu. 13 Eylül 1908'de kadro harici kaldı. 1908 sonrası *Tanin* gazetesinde çalışmaya başladı.

1909'da Mülkiye mezunu Sâtı Bey okul (Darülmuallimîn-i Âliye) müdürlüğüne getirildi. Sâtı Bey, İhsan Sungu'nun 26 Ekim 1909'da 300 kuruş maaşla Darülmuallimîn-i Âliyeye malumat-ı medeniye ve kanuniye muallimi ve daha sonra 28 Ekim 1909'da 1500 kuruş maaşla Tatbikat Mektebi Müdürü olarak atanmasını sağladı. 2 Ekim 1911'de Darülmuallimîn-i Âliyede "Fenn-i Terbiye (Pedagoji)" derslerini vermeye başladı. İhsan Bey, Tatbikat Mektebi Müdürlüğü görevinden dolayı, Hasan Âli Yücel döneminde müsteşar oluncaya kadar, eğitim camiasında "Tatbikatçı İhsan Bey" olarak anıldı.

9 Şubat 1916'da Maarif-i Umumiye Nezareti Tedrisat-ı Âliye Dairesinin Dâhiliye Nezaretine gönderdiği bir yazıya göre İhsan Bey'in Dâhiliye Nezaretince Akabe Kaymakamlığına atandığını öğrenmekteyiz. Bununla birlikte İhsan Bey bu görevine gitmemiştir.

1917'de Maarif Nezaretine bağlı olarak Sâtı Bey'in başkanlığında Fenn-i Terbiye Encümeni kurulduğu görülmektedir. Bu encümen pedagojinin ilkelerini inceleyecek, buna ilişkin eserleri Türkçeye çevirecek ve pedagojiye ilişkin bir kütüphane oluşturacaktı. Üyeleri arasında İbrahim Alaettin Gövsa, İsmail

Hakkı Baltacıoğlu, Ali Haydar Taner, Ziya Gökalp, Fazıl Ahmet, Necmettin Sadak, Mustafa Şekip Tunç olduğu gibi İhsan Sungu da vardı.

1918'e kadar Sâtı Bey, Ziya Gökalp ile dönemin dergilerinde eğitim ve siyaset tartışmalarına girdi ve 1919'da Darülmuallimîn-i Âliye müdürlüğünü bırakıp Suriye'ye gitti. İhsan, böyle bir günde Sâtı'nın varlığını borçlu olduğu Türkiye'yi bırakıp gitmesine kırılmıştı.

1919'da okulun (Darülmuallimîn-i Âliye) öğrencisi olarak Ahmet Tanpınar ve Hasan Âli Yücel'i görmekteyiz. Ahmet Hamdi Tanpınar, Hasan Âli'ye yazdığı mektuplarda İhsan Sungu'dan ayrıca söz eder. Bürokratik işlerden dolayı çok yoğun olan hocayı manevi öğretmen olarak kabul etmişlerdir.

Ancak 1 Şubat 1923'te İhsan Bey, 3000 kuruş maaşla Darülmuallimîn-i Âliyeye müdür olarak atandı. 25 Şubat 1923'te müdüriyete ilaveten, 2500 kuruş maaş ilaveyle usûl-i tedris ve tatbikat derslerini vermeye başladı.

İstanbul Darülmuallîmatında usûl-i tedris ve tatbikat öğretmenliği görevi de kendisine verildi. Belkıs Halim Vassaf anılarında "Usûl-i Tedris" derslerinde *"İhsan (Sungu) ve Ali Haydar (Taner) ders verirken daima dogmatik olmamamızı tekrarlarlar, tümevarım yöntemiyle ders vermemizi öğretirlerdi."* demektedir.

Darülmuallimîn-i Âliye öğrencilerinin de Millî Mücadele'ye karşı olumsuz tavır alan Ali Kemal ve arkadaşlarına, İstanbul Hükûmeti'ne karşı faaliyetlere katıldığı görülmektedir. Harunreşit (Kocacan), Müdür Bey (İhsan Sungu) ile alınan kararda, öğrencilerin bu olaylardan dolayı okuldan çıkarılmaması ve faaliyetlerine devam etmeleri gerektiği düşüncesini benimsediklerini yazmaktadır. İhsan Sungu, bu hareketi ile Darülmuallimîn-i Âliye öğrencilerinin Darülfünûn gençliğinin açtığı savaşa katılmalarını sağlamıştır. Kaldı ki, Yahya Akyüz, İzmir'in işgali sonrasında İstanbul'da yapılan mitingler arasında düzenleyici ve konuşmacı olarak İhsan Bey'in ismini de zikretmektedir. Bu görevlerin yanı sıra 2 Ekim 1921 tarihli Maarif-i Umumiye Nezaretine yazdığı bir dilekçesine göre Arnavutköy Amerikan Kız Kolejinde Türkçe öğretmenliği için izin istediği görülmektedir.

İhsan Bey, 15 Temmuz-15 Ağustos 1923 arasındaki Birinci Heyet-i İlmiyeye Darülmuallimîn-i Âliye müdürü olarak katıldı. 1923 1. Heyet-i İlmiye müzakerelerinde Ziya Gökalp ile bir meselede muarız kaldı. İhsan Bey, daha sonra Gökalp'in gönlünü almıştır. İhsan Sungu, 3 Eylül 1923'te Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğine seçilen Veled Çelebi'den (İzbudak) boşalan Telif ve Tercüme Encümeni azalığına 6500 kuruş maaş ile tayin edilmiştir.

3 Ekim 1924'te Yüksek Muallim Mektebi müdürlüğünden istifa etmiştir. 1924'teki İkinci Heyet-i İlmiyeye de Yüksek Muallim Mektebi Terbiye ve

Usûl-i Tedris Muallimi olarak katıldı. Tatbikat dersi öğretmenliği de üzerindeydi. Aynı yıl Yüksek Muallim Mektebi müdürü İbrahim Alaettin Gövsa oldu.

26.09.1926'da Mustafa Necati'nin Millî Eğitim Bakanlığı döneminde 250 lira maaş ile Millî Talim ve Terbiye Heyeti üyeliğine tayin edildi. Fahrettin Alper, Ankara'daki İhsan'ın, İstanbul'daki İhsan'a göre daha cesur ve mücadeleci olduğunu vurgular.

Okul kitaplarını tetkik komisyonunda çalıştı. 1928'de Türk harflerinin imla kaidelerini tespit için toplanan Alfabe Encümeninde görev aldı. 31 Ocak 1928'de Türk Eğitim Derneğinin kurucu üyelerinden biri oldu. 17.08.1928 tarihli *Hâkimiyet-i Milliye* gazetesinin haberine göre Maarif Vekâleti kendi teşkilatı içinde görevli olan personelin yeni harfleri öğrenmesi için bir kurs açmayı planlamış ve İhsan Sungu bu kursu yönetmekle görevlendirilmiştir.

2-24.11.1929 tarihleri arasında Ankara Gazi Orta Muallim Mektebi Müdürlüğü görevini yürüttü. 4.11.1929'da Maarif Vekili Cemal Hüsnü Bey'in onayı ve Mahmut Bey'in istifası ile boşalan Gazi Orta Muallim Mektebi Müdürlüğüne düşünüldüyse de bu göreve müderris İsmail Hakkı Baltacıoğlu getirilmiştir. Ekim 1929 tarihinden Haziran 1932'ye kadar Gazi Terbiye Enstitüsünde fahri olarak "Tedris Usulü" derslerini yürütmüştür.

9 Şubat 1930'da 125 lira maaş ile Millî Talim ve Terbiye Heyeti reisliğine getirildi. 1932 yılından itibaren İhsan Bey, Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu üyesi oldu. 1932 yılında İsmet İnönü'nün Moskova seyahatlerinde maiyetinde bulundu. 1934 yılında "Soyadı Kanunu" çıkınca "İhsan" isminin "sunmaktan" türetilen Türkçe karşılığı "Sungu" kelimesini soyadı olarak benimsedi. Çok sevdiği damadı yüksek mühendis Sabri Bey'e soy ismini verdi.

11 Temmuz 1939'da Maarif Vekâleti Müsteşarı Rıdvan Nafiz Edgüer'in Manisa milletvekilliğine (saylavlığına) seçilmesiyle boşalan yerine üçlü kararname ile müsteşar olarak tayin edilmiştir. 1946'ya kadar Maarif Vekâleti Müsteşarlığını yürüttü.

İsmet İnönü'nün İhsan Sungu hastalandığında hatırını sormak ve sağlık durumunu öğrenmek için evine kadar gitmiş olması, İnönü-Sungu ilişkisinin niteliğini göstermesi açısından önemlidir.

11 Nisan 1946'da 63 yaşında iken Ankara'da Cebeci'deki evinde 7 aydır yatağa esir eden amansız bir hastalık neticesinde 19.10'da vefat etti. 12 Nisan Cuma günü, devlet töreniyle, *"ruh ve iman mimarı olduğu"* yüzlerce öğrenci ve öğretmenden oluşan kalabalık bir topluluk eşliğinde, cenazesi Hacıbayram Camisi'nden kaldırılarak, Asrî Mezarlık'a defnedildi. Tarım Bakanlığı

uzmanlarından Ragıp Ziya Madenoğlu, mezarının başında bir söz aldı. Daha sonra Hasan Âli Yücel, öğretmeni ve çalışma arkadaşı İhsan Bey'in öğretmenlik, âlimlik ve pedagogluk yönünü anlatan bir konuşma yaptı.

İhsan Bey, ülkenin en değerli özel kütüphanelerinden birine sahip bulunuyordu. İhsan Sungu'nun değerli kütüphanesi Millî Eğitim Bakanlığınca satın alınarak Millî Kütüphane koleksiyonuna dâhil edildi. 1949 yılında Ankara'nın Yenidoğan semtinde ve İstanbul'un Kadıköy semtindeki birer okula İhsan Sungu'nun adı verildi. 20.10.1949 tarihinde Cumhurbaşkanı İsmet İnönü Ankara'daki okulu bizzat ziyaret etti. 1954 yılında Tedrisat Mecmuası, 31 sayı sonra "İhsan Sungu Köşesi" adı altında bir köşe açarak Sungu'nun eski yazılarının bir kısmını yeni Türk alfabesi ile yayımladı (Ata 2014, s. 1613).

1. TÜRKÇENİN ÖĞRETİMİYLE İLGİLİ ÇALIŞMALARI

İhsan Sungu, okuma ve yazma öğretimi ile de ilgilendi ve makaleler yazdı. İlk makaleyi 1924 yılında *İlk Terbiye ve Tedrisat Mecmuası* yayımladı. Münir Raşit Öymen, alfabe öğretiminde kelime yöntemi veya cümle yöntemi adıyla tanıtılan yeni yöntemi, İhsan Sungu'nun getirdiğini yazmaktadır (Öymen 1948, s. 10). Harf devriminin gündemde olduğu günlerde İhsan Sungu'nun konuya ilişkin yayınlarını sıklaştırdığı görülmektedir. Bu durum, Sungu'nun dil komisyonunda yer alması ile de ilgilidir. 1927 yılında *Terbiye Mecmuası*'nda "Kelimelerin İmlâsını Çocuklara Nasıl Öğretmeli?" adlı bir yazı kaleme aldı. 1928 yılında *Terbiye Mecmuası*'nda "Kıraat Hakkında Tetkikler" adlı makalede okuma fizyolojisi ile ilgili Amerika ve Fransa'da yapılan deneysel çalışmaları aktardı. Yine burada alfabe kitabında kullanılan kelimelerin belli miktarla sınırlandırılmasının Amerika ve bazı Avrupa ülkelerinde eskiden beri uygulandığını belirtti. Yine aynı yıl *Terbiye*'de "Sükûtî Kıraat" (Silent Reading) adlı bir makale yazdı. Burada sessiz okumanın önemi ve çocukların sessiz okumaya nasıl alıştırılmaları gerektiği üzerinde durmaktadır (Ata 2003, s. 233).

Ülkemizde ilk olarak sınıf seviyelerine göre kelime listeleri oluşturulması fikrini ortaya koyan ve okuma parçalarının öğrencilerin seviyesine uygun olması gerektiğini ifade eden İhsan Sungu'nun *Hayat* ve *Terbiye*[1] dergilerindeki Türkçe eğitimi sahasında okuma eğitimi, ilk okuma-yazma öğretimi ve söz varlığı başlıkları altında toplanabilecek 1926-1929 tarihleri arasındaki çalışmaları ile Maarif Vekâleti Millî Talim ve Terbiye Dairesi bünyesinde oluşturulan ve kendisinin de içinde "Yüksek Muallim Mektebi Usûl-i Tedris Muallimi" olarak bulunduğu İlk Mektep Kitapları Tetkik Komisyonunun 1926 tarihli "Elifba Kitapları Hakkındaki Raporu" tanıtılacaktır.

[1] *Terbiye*, Maarif Vekâleti Talim ve Terbiye Dairesi tarafından ayda bir yayımlanmış olan eğitim-öğretim dergisidir.

"Kıraat Derslerinde Alakanın Temini", "Kıraat Hakkında Tetkikler", "Sükûti Kıraat", "Okumanın Manası" makaleleri okuma eğitimi; "Kelimelerin İmlasını Çocuklara Nasıl Öğretmeli?", "Yeni Türk Harflerine Talebeleri Alıştırmak İçin" makaleleri ilk okuma-yazma öğretimi; yine "Kelimelerin İmlasını Çocuklara Nasıl Öğretmeli?" makalesi ve "İlk Mektep Kitapları Tetkik Komisyonunun Elifba Kitapları Hakkındaki Raporu" da söz varlığı ile ilgili çalışmaları olarak sınıflandırılabilir.

1.1. "Kıraat Derslerinde Alakanın Temini"

Terbiye dergisinde "Kıraat Derslerinde Alakanın Temini" adıyla yayımlanmış olan makalesinde (Sungu 1927b, s. 10), çocukların okuma derslerinden tam anlamıyla yararlanabilmeleri için birinci şartın okuma konularına karşı onlarda bir ilgi uyandırılması olduğunu, çocukların alakalı olmadıkları konuları okumak için bir istek duymayacağını, bu istek olmadıkça da okuma derslerinden beklenen sonucun alınamayacağını, çocukların okudukları parçalar üzerinde düşünebilmeleri, onların edebî gömleklerinden zevk almaları için o parçaların dikkat çekici, ilginç olmasının şart olduğunu, diğer taraftan çocuklarda düşünerek-anlayarak okuma aşkının uyanmasının da onların ancak ilgilerini çekebilecek eserleri okumalarıyla mümkün olduğunu belirtir. Ayrıca okuma kitaplarında nazarıdikkate alınması gereken ilk noktanın konuların çocukların ilgisini çekecek bir surette yazılması olduğunu ancak bunun da kâfi olmadığını, öğretmenin ilgi uyandırıcı okuma parçalarına karşı çocukları meraklandırması da gerektiğini, çocuğun okuyacağı konuları ilgi uyandıracak bir hâle getirmek yazarın görevi ise bu parçalara öğrencinin dikkatini çekmenin de öğretmenin görevi olduğunu ifade ettikten sonra Amerika'daki okuma kitaplarında yer alan ve okuma parçasına çocukların dikkatini çekmek amacıyla oluşturulmuş 30 soruya yer verir. Örnek olması amacıyla buraya 6 soruyu alıyoruz:

"1- Ne gibi hikâyeler seviyorsunuz? Hayvan hikâyeleri hoşunuza gider mi? İşte onlardan biri. Hikâyeyi okurken filan hayvanın neden öyle hareket ettiğine dikkat ediniz ve arkadaşlarınıza anlatınız.

2- Kurbağa hakkında ne biliyorsunuz bakalım bu parçada kurbağalar hakkında bilmediğiniz şeylere tesadüf edecek misiniz? Parçayı bitirince evvelce bildiğiniz 3 veya 4 noktayı söyleyiniz.

3- Hayvanlar hakkında birçok meraklı hikâyeler okumuşsunuzdur. Bu okuyacağınız hikâyeden daha meraklısını biliyor musunuz?

4- Ay hakkında siz de bir manzume yazmak isterseniz neler söylemek istersiniz? Aşağıdaki manzumede şairin ay hakkında söylediği şiirleri siz daha evvel hiç düşündünüz müydü?

5- Bir oyun hakkındaki izahatı okuyarak o oyunu öğrenebilirsiniz. İşte size bir oyunun tarifi. Bakalım bunu okuduktan sonra o oyunu oynayabilecek misiniz?

6- Bu oyunun nasıl oynandığını 5 cümle ile ifade ediniz. Bu oyunun tarifi hangi kitaptan alınmıştır? Bu kitabı okumak ister misiniz?...”

1.2. “Kıraat Hakkında Tetkikler”

Terbiye dergisinde “Kıraat Hakkında Tetkikler” adıyla yayımlanmış olan makalesinde (Sungu 1928a, s. 1), Amerika üniversiteleri laboratuvarlarında yapılan uygulamalı araştırmaların, alfabe ve okuma öğretimi yöntemlerini aydınlatacak birçok sorunları ortaya çıkardığını, Fransız Profesör Javal’ın daha 1879 yılında gözün okuma sırasında sürekli olarak durum değiştirdiğine dikkat çektiğini; sonrasında “Edinburg”, “Hall” daha sonra Amerika’nın “Harvard”, “Colombiya” ve “Chicago” üniversitelerinde yapılan incelemelerin okuma sırasında gözün aldığı durumları daha büyük bir açıklıkla ortaya çıkardığını; gözün okumaya başlarken aldığı durumda satırın yalnız bir kısmını gördüğünü, sonra bir hareketle durum değiştirerek satırın başka bir tarafını, daha sonra yeni bir hareketle yeni bir durum daha alarak satırın başka bir yerini kavradığını, fakat gözün okuma esnasında yaptığı hareketlerin çok seri olduğunu, bu sebeple de okur tarafından bu seri hareketlerin fark edilemediğini; gözün bir parçayı sessiz okuma hâlinde, sesli okuma hâline göre daha hızlı kavradığını; yapılan incelemelerin hızla okunan parçanın da aynı hızla kavranıldığını ve parça, okurun zihin düzeyine ne kadar uygun olursa kavranılmasının da o kadar hızlı ve kolay olduğunu gösterdiğini dile getirdikten sonra okullarda sessiz okumaya daha çok önem verilmesi gerektiğini belirtir. Bundan başka sözcüklerin harf harf değil, bütünüyle kavranıldığının kanıtlanması nedeniyle özellikle alfabeye başlanırken harften değil, sözcüklerden daha doğrusu cümleden başlanılması gerektiğinin doğrulandığını, Prof. Örtman ile Dodge’un yaptığı deneyler sonucunda okurken sözcüklerin bütünüyle kavranıldığının ortaya çıktığını, gözün bir durumda (bakışta) yalnız sözcüğün dikkat çekici genel şekillerini ya da dikkat çekici olan harflerini kavradığı ve sözcüğün geri kalan kısmını zihnin tamamlamakta olduğunun saptandığını, görme engellilerin sözcükleri kavramak için sözcükleri oluşturan harflerin hepsine ayrı ayrı dokunmaya gerek kalmadan her sözcüğün yalnızca iki üç harfine dokunarak kelimeyi tanıdığını ve derhal diğer sözcükleri kavramaya geçtiğini; dizgi yanlışlarına çoğumuzun dikkat etmeyip doğru okumamızın sözcükleri harf harf değil, bütünüyle kavradığımızın bir göstergesi olduğunu; tüm bu incelemelerin çocuklara alfabeye başlanırken harflerden değil, sözcüklerden, daha doğrusu, çocuğu ilgilendirecek cümlelerden ve en iyisi, ilgi çekici öykülerden başlamanın gereğini ortaya koyduğunu ifade eder. Ayrıca

gözün bir sıçrayışta satırın ne kadar çok yerini kavradığını ve bu durumda ne kadar az zaman harcarsa parçayı da o kadar çabuk okuduğunu bunun için öğrenciyi daha başlangıçtan itibaren satırı daha çabuk kavramasına alıştırmanın önemini, bunun için de okuduğu parçaların öğrenciyi ilgilendirecek bir nitelikte olması ve parçayı oluşturan sözcüklerle çocukların tanışıklığını artıracak eğitsel önlemlere başvurulması gerektiğini, bir okulun çocuğa verebileceği en kötü alışkanlığın anlamadan okumak olduğunu, harf çözümlemesinin alışkanlık hâline getirilmeden yapılabileceğinin aksi hâlde okuma hızının düşeceğini vurgular (Binbaşıoğlu 1997, s. 17).

1.3. "Sükûtî Kıraat"

Terbiye dergisinde "Sükûti Kıraat" adıyla yayımlanmış olan makalesinde (Sungu 1928b, s. 1) "sessiz okuma (sükûti kıraat)" "silent reading" kavramının eş anlamlısı, "sesli okuma (cehren kıraat)" kavranıbıb zıt anlamlısı olduğunu; bir parçayı kelimeleri telaffuz etmeyerek dudakları bile kıpırdatmadan okumak ve yalnız gözle ibarenin manasını kavramak anlamına geldiğini, her yetenek gibi sessiz okumanın da ancak alıştırmalarla gelişebileceğini, sessiz okuma ile kişinin daha hızlı ve daha çok anlayacağını ama daha az yorulacağını belirttikten sonra görevini başarıyla yerine getirmek isteyen bir kişinin örnek olarak bir öğretmenin her gün en az bir gazete; edebî, toplumsal konuları ele alan haftalık, on beş günlük veya aylık dergiler, okutacağı derslerle ilgili eski ve yeni kitaplar, eğitim-öğretime dair meslekî eserlerle dergiler, şiir kitapları, yerli ve yabancı romanların en önemlilerinden en azından ayda bir; bakanlık veya vakıf-derneklerin arıcılık, bahçecilik, nüfus vb. kitapları; felsefe, tarih, edebiyat, coğrafya, sosyoloji, fizik, kimya, spor veya beden eğitiminden hangisine karşı özel ilgisi varsa bunlara dair yeni yayınları da okuması ve takip etmesi gerektiğini; bu sıralamanın bir kişinin ne kadar geniş bir sahada okuma mecburiyeti bulunduğunu gösterdiğini belirterek gelişmiş milletlerin ilkokul, ortaokul ve üniversite seviyesindeki vatandaşlarına sessiz okuma konusunda yüksek bir yetenek kazandırmaya çalışmalarının en önemli sebebinin ortalama bir kişinin okumak zorunda bulunduğu eserlerin çokluğuna karşılık günde anlayarak okumaya ayıracağı zamanın azlığı olduğunu; gözün sessiz okumayla daha az yorularak daha çok kelimeyi gördüğünü ve sessiz okumada gözün ibareyi kavrama hızına bağlı olarak zihnin de anlamı o kadar seri şekilde anladığını ifade eder. Ayrıca sessiz okuma alıştırmalarına hemen birinci sınıftan itibaren başlanılmasının önemini, öğrencilerin okumaya yeni geçmeleri nedeniyle diğer sınıflara göre birinci sınıfta sessiz okumanın daha az olacağını, ilkokulun son sınıfında bu alıştırmalara biraz daha fazla yer verilerek sessiz okuma yeteneğinin asıl ortaokul ve lisede geliştirilmesi gerektiğini vurgular. Bu doğrultuda öğrencinin sessiz okuma becerisini kazanabilmesi için okunulan ibarenin anlamını kavramaya ve gözün kavradığı kelime miktarını

artırmaya yönelik alıştırmaların yapılması gerektiğini, okuduğu ibarenin anlamını kavrama becerisinin gelişmesi için de (i) Çocuğun okuduğu ibarenin kelimelerini çok görerek iyice tanımış olması, (ii) Okuduğu parçanın anlam bakımından çocuğun seviyesinde bulunması gerektiğini[2] ve (iii) Metnin çocuğun ilgisini çekebilmesi gerektiğini belirterek sessiz okumada çocuğun anlamını kavrayarak okuyacağı parça miktarını artıracak uygulamaları sıraladıktan sonra öğretmene öğrenciyi sessiz okumada ilerletebilmesi için (i) Seri sessiz okuma alıştırmaları, (ii) Dudak, dil ve boğaz hareketleri yapmamalarını ve içlerinden okumamalarını sağlayacak alıştırmalar, (iii) Gözün bir hamlede kavrayacağı ibare miktarını artırma (kavrama sahasının genişletilmesi) alıştırmalarını tavsiye eder.

1.4. "Okumanın Manası"

Hayat dergisinde "Okumanın Manası" adıyla yayımlanmış olan çevirisi (Sungu 1928c, s. 2); Türkçeye Fransızca bir dergiden tercüme edilmiş, önemine binaen A. Fuat Baymur tarafından ders materyali olarak kullanılmış, Cavit Binbaşıoğlu tarafından da günümüz Türkçesine aktarılmıştır (Binbaşıoğlu 1995, s. 6). Bu yazıda okumanın alıcı bir hareketten çok; etkin, tamamen kişisel, durmaksızın yapısal işlevleri gerektiren, yaratıcı bir süreç ve yaşamın bir biçimi olduğu belirtilir. Kitap okumak bir senaryonun filme aktarılmasına benzetilerek yazarların aslında okuyucuların kendi zihinlerinde çekecekleri filmler için senaryo yazdığını, her okuyucunun zihninde bir film işlem odası bulunduğunu, kitabın ilk kısmını açıp okumaya başladığı zaman öykünün okuyucunun zihnindeki film işlem odasına teslim edildiğini; burada okunan metne uygun olarak okuyucunun o ana kadar biriktirdiği görüntülerden, işittiklerinden, kokladıklarından, tattıklarından ve duyumsadıklarından yararlanarak kahramanlar için karma bir elbise ve kişilik biçildiğini; okuyucunun yazarın öyküsünü daha önce hissettiği coşkuyu, aşkı, korkuyu, tiksintiyi duyarak yaptığı gözlemlere ve bu gözlemlerden çıkardığı sonuçlara, elde ettiği kanılara ve bu kanılar üzerine kurduğu ülkülere göre okuyup zihninde hazır bulunan imgelemsel ve coşkusal sözlerle yeniden anlattığını; okuyucunun kendi zihinsel araç ve gereçlerinin ürünü olan sözlerin bir öyküyü kendisine anlatabilecek biricik sözler olduğunu, olayın yazarın anlattığı şehirde değil okuyucunun zihnindeki şehirde geçtiğini, eğer yazar gereğinden fazla betimleme yaparsa zihnin imgelemi kestiğini ifade eder. Bundan başka okumayı öğrenmenin gerçek anlamıyla, zihinsel gereçleri genişletmek ve o gereçleri "yaratıcı" bir biçimde kullanmayı öğrenmek anlamına geldiğini, okuyucunun yazardan bir şeyler aldığını fakat bu *alışın "yazarın anlattığını doğrudan doğruya almak"* değil, belki yazarın *"okuyucunun eski yaşantısından yeni bir*

[2] Günümüzde bu konu "okunabilirlik" kavramıyla ifade edilmektedir.

biçimde yararlanması için onu özendirmesi" şeklinde ortaya çıktığını belirtir (Binbaşıoğlu 1995, s. 6).

1.5. "Kelimelerin İmlasını Çocuklara Nasıl Öğretmeli?"

Terbiye dergisinde "Kelimelerin İmlasını Çocuklara Nasıl Öğretmeli?" adıyla yayımlanmış olan makalesinde (Sungu 1927a, s. 93), öğrenciler bakımından imlayı güçleştiren şeyin bir kelimenin sabit bir şeklinin olmaması, öğrencinin bir kelimeyi her yerde başka türlü görmesi, hatta bazen aynı sayfada iki üç şekliyle birden karşılaşması ve en garibi aynı okuldaki her öğretmenin, kendine göre bir "imla akımı" takip ettiğine şahit olduğunu, herkesin "imla" konusunda "müçtehitlik"ten vazgeçmedikçe ve bir disiplin altında yazmaya alışmadıkça Latin harflerinin kabulünün bile imla konusundaki karmaşayı ortadan kaldıramayacağını belirttikten sonra her sınıfta öğretilecek kelime listesinin belli olması gerektiğini ve böylece öğretmenin belli bir düzen içerisinde kelimelerin imlasını öğretebileceğini söyler.

Amerika'da yapılan söz varlığı çalışmalarına değinerek Profesör Jons'un (Cons) yönettiği bilimsel bir araştırmada 1050 ilkokul öğrencisine 56'dan 105'e kadar farklı miktarda çeşitli konular üzerine yazmaları istendiğini, bu yazma konularının örnek olarak ikinci sınıfta *"En çok sevdiğim oyuncak?"*, beşinci sınıfta *"Geçen cumartesi ne yaptım?"*, yedinci ve sekizinci sınıflarda *"En çok sevdiğim ders"* ve *"Nasıl yalan söylemeye mecbur oldum?"* gibi öğrencinin seviyesine uyan ve onların hayatından alınmış konular olduğunu, bu vb. yazma konularından[3] yola çıkan çocukların bildikleri bütün kelimeleri kullanmak durumunda kalmaları sebebiyle bütün öğrenci metinlerinin incelenmesi sonucunda çocukların bilip kullandıkları kelimelerin listesini oluşturmaya imkân doğduğunu, zaten çeşitli konular üzerine kırk kompozisyon yazan bir çocuğun bütün bildiği kelimeleri kullandığını ve ondan sonra yazdığı kompozisyonlardaki kelimelerin önceden kullandığı kelimelerden ibaret olduğunun görüldüğünü, çocuğun daha başka bildiği kelimeler varsa onları kullanmaya sevk etmek için kendisine yeniden farklı yazma konuları verildiğini fakat son sekiz-on kompozisyon arasında yeni kelimelere rastlanmayınca Profesör Jons'un (Cons) tabiriyle çocuğun *"kelime kuyusunun kuruduğuna"* hükmedilerek güdümlü kompozisyon yazma uygulamasına son verildiğini ifade etmiştir. Bu uygulamada çocuğu yalnızca bildiği kelimeleri yazmaya yönlendirmek için kitaplara başvurmasına ihtiyaç bırakmayacak yazma konu-

[3] 20 Ekim 2018 itibarıyla Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından yürütülmekte olan "Türkçe Söz Varlığı Projesi" kapsamında 26 ilde 2 ila 12. sınıf öğrencilerinin katılımıyla gerçekleştirilen saha çalışmalarında benzer bir yöntem kullanılarak öğrencilerden kendileri için uygulama esnasında sistematik olarak belirlenen yazma konularında birer yazı yazmaları istenmiştir.

ları atandığını ve her yazma konusu için yarım saat süre verildiğini, böylelikle Profesör Jons'un (Cons) ortalama olarak her biri 190 kelimeden oluşan 75.000 kompozisyon inceleyerek bunların içerdiği 10.000.000 kelimeyi sınıflandırdığını, elde edilen kelimelerin ilk defa olarak hangi sınıf öğrencisinin kompozisyonunda görüldüğünü tespit ettiğini ve sonuç olarak ilkokul öğrencilerinin yazdıkları metinlerde toplamda 4.532 farklı kelimenin kullandığını, 4.532 kelimeden hemen her birinin bir veya daha çok öğrenci tarafından yanlış yazıldığını, öğrenciler tarafından en çok yanlış yazılan kelimelerin de tespit edildiğini, Profesör Jons'un (Cons) öğrencilerin en çok yanlış yazdığı yüz İngilizce kelimeyi listelediğini ve listeye "Yüz İmla Devi" adını verdiğini söyler.

Ayrıca Amerika'da çeşitli araştırmacılar tarafından yukarıda anlatılan uygulamaya benzer birçok araştırma-inceleme neticesinde farklı listeler oluşturulduğunu ve bazı yazarların, bu listelere göre her sınıfta imlası öğretilecek kelimeleri içeren kitaplar da yazdığını belirtir.[4]

Chicago Üniversitesinden Dr. Parker'ın yazımında güçlük çekilen kelimeler için tavsiye ettiği tedbirleri *"(i) Öğrencilere güç gelen kelimelerin bir listesini yapmalı*, *(ii) Küçük sınıflardaki çocuklar tarafından çok kullanılan fakat güç kelimeler arasında bulunan kelimeleri küçük sınıflardan başlayarak yavaş yavaş yukarı sınıflara doğru dağıtmalı*, *(iii) Güç kelimelerin imlasını öğrencinin hatırlaması için çeşitli tedbirlere başvurulmalı*, *(iv) Güç kelimeler takip eden sınıflarda yeniden dikkatli alıştırmalarla tekrar edilmeli."* şeklinde sıraladıktan sonra ***"Bizde de ilmî usullerle her sınıfta talebenin öğreneceği kelimelerin listesini tertip etmeye fevkalade ihtiyaç vardır."*** tespitini yaparak Amerika'da sekiz senelik ilkokul öğrencisinin toplamda 4.000 kelimenin imlasını öğrenmek zorunda olduğunu ve bu durumda her sınıfta ortalama olarak her sene 500 kelime öğretilirse hedefe ulaşılabileceğini, bunun için de Amerika'daki yaklaşık 200 günlük eğitim-öğretim döneminde her gün 3 yeni kelimenin imlasının öğrenilmesinin yeterli olacağını, bundan başka her gün önceden öğretilmiş 3-4'ünün de alıştırmalarla hatırlatılması gerektiğini, böylece her gün 6-7 kelimenin imlasıyla meşgul olmanın çok önemli sonuçlar ve-

---

[4] 2015-2018 yılları arasında Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde yürütülmüş olan *Söz Varlığını Tespit ve Geliştirme Projesi*'nin 2 ve 3. amaçları, yukarıda anlatılan faaliyete uygun olarak "Farklı seviyelerde söz varlığı listeleri ve sözlükleri oluşturmak/Öğretim programları, ders kitapları ve eğitim-öğretime yönelik kültür kitaplarının yazımı (telifi) ile radyo-televizyon programlarının yapımında söz varlığı sözlüklerinin esas alınmasını sağlamak" (Cehri 2016, s. 15) şeklinde olup 23-24 Ekim 2015'teki *Söz Varlığını Tespit ve Geliştirme Çalıştayı Sonuç Raporu*'nun *Yayın Grubunun Sonuç Raporu* kısmında projenin bu amaçlarının D.5. maddesiyle "Hazırlanacak listeler daha sonra kesinlikle ve asla üretim yapanları kısıtlayan veya ürünlerini denetleyen bir araca dönüşmemelidir." şeklinde sınırlandırılması tavsiye edilmiştir. (MEB Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü 2016, s. 703)

receğini ifade ederek ***"Bizim ilk mekteplerimizin tahsil müddeti beş seneden ibaret olduğu için beş sene zarfında yukarıki hesapla 2500 kelime öğretsek yine mühim bir netice elde ederiz. Bu miktar da bizim ilk mektep mezunları için az bir şey değildir."*** der ve sonrasında yeni bir kelimenin imlasını öğretirken öğretmen ve öğrencilerin dikkat etmesi gereken hususları maddeler hâlinde sıralar.

1.5. "Yeni Türk Harflerine Talebeleri Alıştırmak İçin"

Terbiye dergisinde "Yeni Türk Harflerine Talebeleri Alıştırmak İçin" adıyla yayımlanmış olan makalesinde[5] (Sungu 1929, s. 6), öğrencileri yeni harflere alıştırmak için öğretmenlerin neler yapması gerektiğini anlatacağını, asıl gayenin bu harflerle okumaya ve yazmaya öğrencileri alıştırmak olduğunu ifade ederek "Bu işi nasıl başarabiliriz?" diye sorduktan sonra bilimsel araştırmalar sonucunda kişinin kelimeleri harf ve hecelere ayrı ayrı dikkat ederek değil genel şeklini tanıyarak okuduğunu, dolayısıyla kelimelerin görüldükçe daha iyi tanındığını, kelimelerin şekilleriyle beraber anlamlarıyla da kavrandığında okumanın gerçekleşmiş olduğunu, dolayısıyla öğrencileri (i) okutulacak parçalarda geçen kelimelerin genel şekillerine dikkat ettirerek bu şekilde kelimeleri görür görmez hemen tanıyacak bir hâle getirmeye ve (ii) okuduğu parçanın anlamını hemen kavramaya alıştırmaya önem verilmesi gerektiğini, eğer başlangıçta kelimelerin yalnızca telaffuzuna ağırlık verilip anlamı göz ardı edilirse öğrencinin bunu alışkanlık hâline getireceğini, tanıtılmak istenen kelimelerin çocukların ilgisini çekecek cümlelerde tekrar edilmesinin iktiza ettiğini, kelimelerin anlamını kavratmak için de okuma parçasının öğrencinin seviyesine uygun ve dikkat çekici olmasının lüzumunu, öğretmenin her gün okuma kitabı veya başka bir ders kitabında karşılaşılan birkaç kelimenin yazımı ile anlamı arasındaki bağı öğrencilerinin zihninde kurmaya çalışmasının öğrencileri hızlı okumaya alıştırmış olacağını, okuma hızı arttıkça anlama hızının da arttığını, okuma hızı ve anlamın kavranması konusunda sessiz okumanın daha etkili olduğunu belirtir. Ayrıca okuma becerisinin devamlı surette okuyarak elde edilebileceğini, öğretmenin öğrencilerinin dikkatini çekerek her fırsatta okumaya yönlendirmesinin daha verimli sonuçlar elde etmesine sebep olacağını; okulda öğrencinin okumasının ders kitaplarıyla sınırlı kalmamasının bir ihtiyaç olduğunu, öğretmenin her yaştan öğrenciyi kendi seviyelerine göre yazılmış gazete, dergi, hikâye, roman, macera, gezi, şiir vb. türlerdeki merak uyandırıcı, ilgi çekici eserlerle okumaya teşvik etmesi ve ders anlatırken kitaplara göndermeler yapmasının önemini dile getirir.

---

[5] İhsan Sungu'nun bu makalesi, "Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun"un 1 Kasım 1928'de kabulünden iki ay sonra yayımlanmıştır.

2. İLK MEKTEP KİTAPLARI TETKİK KOMİSYONUNUN ELİFBA KİTAPLARI HAKKINDAKİ RAPORU

"İlk Mektep Kitapları Tetkik Komisyonunun Elifba Kitapları Hakkındaki Raporu" (Maarif Vekâleti Talim ve Terbiye Dairesi 1926, s. 9-10), İhsan Sungu'nun Türkçe eğitimi ile ilgili makalelerinde dile getirdiği görüşlerinin bir özeti gibidir. Bu sebeple raporun 14. maddesini buraya alarak İhsan Sungu'nun ve arkadaşlarının[6] şu önemli tespitlerini bir kez daha hatırlatmak isteriz:

"Elifba kitaplarının ne kadar kelimeyi havi olması mühim bir meseledir. Eskiden hemen her memlekette elifba okutmakla lisanın bütün kelimelerini okumak imkânı temin edilmek istenirdi. Bugün bütün terbiyeciler çocuklara okutulacak kelimelerin çocuk lisanında yasayan kelimelere münhasır kalmasını iddia etmekte müttefiktirler. ***O hâlde çocuk lisanında yaşayan kelimelerin bir listesini tertib etmek fevkalade ehemmiyeti haiz bir meseledir.*** *Amerika'da son zamanlarda ilk mekteplerin her sınıfında hangi kelimelerin okutulup imlası hazmettirileceği mütehassıslar tarafından ilmî usullerle tespit edilmiştir. Yapılan tetkiklere nazaran orada sekiz senelik iptidai mektebini bitiren çocukların hazmetmeleri lazım gelen kelimelerin miktarı dört bin olarak tespit edilmiştir ki bu hesaba göre her sınıfta talebenin öğreneceği kelimelerin adedi beş yüzü geçmiyor.* ***Her muallimin elinde her sene çocuklara hangi kelimeleri öğretmek hangi kelimelerin imlasını hazmettirmek mecburiyetinde olduğunu gösterir bir liste bulunursa muallim mesaisini muayyen bir sahada teksif imkânını elde etmek suretiyle muvaffakiyete doğru mühim bir adım atmış olur. Böyle bir liste aynı zamanda ilk mekteplere elifba ve kıraat kitapları yazacak müellifler için de kıymettar bir rehber vazifesini görmüş olur.*** *Vekâlet-i Celîlenin bu meseleyi ilmî bir heyete havale buyurmasını arz ve teklif ederiz."*

İhsan Sungu; Türkçe eğitimi alanında okuma eğitimine daha da özelde sessiz ve hızlı okumaya ağırlık verilmesini, bu şekilde anlama ve kavrama bakımından daha verimli bir okuma yapılmış olacağını, öğrencilere okuma sevgisini kazandırmak için onların seviyesine uygun ilgi çekici-merak uyandırıcı metinlerden yararlanılması gerektiğini, dolayısıyla metinlerin okunabilirlik

---

[6] Raporu **İhsan Sungu** ile birlikte hazırlayan Komisyon Üyeleri:
Hüviyet Bekir Örs (İstanbul Kız Muallim Mektebi Tatbikat Müdürü),
Salih (İstanbul İlk Tedrisat Müfettişi),
Latif (İstanbul Erkek Muallim Mektebi muallimlerinden),
Hulusi (Edirne Kız Muallim Mektebi Usul-i Tedris Muallimi),
Şihab Nazmi (Galatasaray Lisesi İlk Kısım Baş Muallimi),
Ali Ulvi (Bursa Erkek Muallim Mektebi Edebiyat Muallimi).

açısından uygun olmasının önemini belirtmiştir. Ayrıca ilk okuma ve yazma eğitimi ile imla bilgisi bakımından her sınıf seviyesinde öğretilmesi gereken kelimelerin listelenmesi hususunu Maarif Vekâletinin gündemine getirerek Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülmüş olan *Söz Varlığını Tespit ve Geliştirme Projesi*'nin (2015-2018) ile *Türkçe Söz Varlığı Projesi*'nin (2018-…) öncüsü olmuştur, bu bakımından kendisi rahmetle anıyoruz.

KAYNAKLAR

Akyüz, Yahya (2016), *Türk Eğitim Tarihi*, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.

Ata, Bahri (2003), "Mülkiyeli Bir Eğitimci: İhsan Sungu", *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, *1(2)*, s. 233-244.

____ (2014), "İhsan Sungu'nun Hayatı, Eğitimciliği ve Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı", *Yeni Türkiye*, 59, s. 1613-1627.

Binbaşıoğlu, Cavit (1995), "Okuma Eylemi", *Çağdaş Eğitim*, 210, s. 6-11.

____ (1997), "Okuma Üzerine İncelemeler", *Öğretmen Dünyası*, 214, s. 17-21.

Cehri, Murad Ali (2016), "Söz Varlığını Tespit ve Geliştirme Projesi (Poster Sunum)", *Yabancılara Türkçe Öğretimi Üzerine Araştırma* içinde s. 15-16, Sakarya Üniversitesi TÖMER Yayınları, Sakarya.

Maarif Vekâleti Talim ve Terbiye Dairesi (1926), *İlk Mektep Kitapları Tetkik Komisyonunun Elifba Kitapları Hakkındaki Raporu*, İstanbul.

MEB Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2016), *Millî Eğitim (Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi) Söz Varlığı Özel Sayısı*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Öymen, Münir Raşit (1948), "Muallim Mektepleri ve Terbiye Hareketleri", *Yeni Bilgi*, *1(10)*, s. 10-22.

Sungu, İhsan (1927a), "Kelimelerin İmlasını Çocuklara Nasıl Öğretmeli?", *Terbiye*, 2, s. 93-103.

____ (1927b), "Kıraat Derslerinde Alakanın Temini", *Terbiye*, 2(5), s. 10-13.

____ (1928a), "Kıraat Hakkında Tetkikler", *Terbiye*, 9, s. 1-13.

____ (1928b), "Sükûti Kıraat", *Terbiye*, 3(10), s. 1-19.

____ (1928c), "Okumanın Manası", *Hayat*, 4(84), s. 2-4.

____ (1929), "Yeni Türk Harflerine Talebeleri Alıştırmak İçin", *Terbiye*, 3 (11), s. 6-10.